

## Gıda Güvencesini Tehdit Eden Etmenler ve Çözüm Önerileri

Güneş Eren Yalçın<sup>1\*</sup>, Ebru Yazıcı<sup>2</sup>, Fatma Öcal Kara<sup>3</sup>

<sup>1</sup>Harran Üniversitesi Ceylanpınar Meslek Yüksekokulu, Tarımsal İşletmecilik Programı, Şair Nabi Kampüsü- Şanlıurfa.

<sup>2</sup>Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü, Bitkisel Üretim Ekonomisi Bölümü, Ankara.

<sup>3</sup>Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Osmanbey Kampüsü-Şanlıurfa.

### Öz

Sürekli artış gösteren dünya nüfusu, bugün 7 milyarı geçmiştir. Artan nüfusla beraber, insanların tüketim maddelerine olan talep miktarları da artış göstermektedir. Bu tüketim maddelerinin başında ise, gıda ürünleri gelmektedir. Tarım, insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan gıda ürünlerini üreten bir sektör olduğundan büyük önem derecesine sahiptir ve gıda güvencesinin sürdürülebilirliğini sağlaması gerekmektedir. Gıda güvencesi, Dünya Gıda ve Tarım Teşkilatı tarafından, insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan gıdayı, zamanında ve yeterli miktarda bulup, satın alabilmeleri olarak ifade edilmektedir. Toplumlar, ekonomik etmenler, doğada meydana gelen değişimler, sosyal ve politik bazı etmenler ile gıda güvencesini sağlamada sorunlar yaşamaya başlamışlardır. Son yıllarda hızla değişen iklimin beraberinde getirdiği kuraklık, kullanılabilir suyun azalması, kaynakların aşırı ve hor kullanımı, tarım arazilerinin bilinçsiz kullanımı ile verimsizleşmesi, üretim maliyetlerinin artması ile ürün fiyatlarında meydana gelen artışlar, düşük gelir seviyesi, işsizlik, yetersiz ve kontrolsüz tarımsal destekler gibi birçok faktör toplumları gıda güvencesi sorunu ile karşı karşıya getirmektedir.

Bu çalışmada, daha önce konu ile ilgili yapılmış olan çalışmalar ve istatistikler incelenerek, gıda güvencesi ve gıda güvencesi sorununu doğuran etmenler belirtilmiş, gıda güvencesini sağlayabilmek için gerekli yollar tespit edilmeye çalışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Gıda güvencesi, Beslenme, Tarım

## Factors Threating Food Security and Solutions

### Abstract

A world population with constant increase has passed 7 billion today. With increasing population, amount of demand for consumer goods of people has increased. At the beginning of this consumer goods, food products come. Agriculture has great significance, because it is a sector that produces food products people need to survive and required to provide assurance of sustainability of food security.

Food security is expressed by the World Food and Agriculture Organization that people finds a sufficient amount of food and buys in time. Community begin to experience problems for ensuring food security factors because of economic factors, changes occurring in nature. Drought brought about by the rapidly changing climate in recent years, the available water depletion, excessive and contempt use of resources, and the irresponsible use of agricultural land and finally infertilation, increases occurred in the price of the product with the increase of production costs, low income, unemployment, many factors such as inadequate and uncontrolled agricultural support are the problems of food security community has been faced. In this study, it has been indicated food security and sources of problems for food security by examining studies conducted before and statistics.

**Keywords:** Food security, nutrition, agriculture

---

\* e-mail: [guneseren@harran.edu.tr](mailto:guneseren@harran.edu.tr)

## 1. Giriş

Toplumunu oluşturan bireylerin sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri dengeli ve yeterli beslenebilmeleri ile alakalıdır. İnsanların temel fizyolojik ihtiyaçlarının başında beslenme yer almaktadır. Beslenme sadece açlık ihtiyacının giderilmesi olmayıp, büyümek, gelişmek, sağlıklı ve üretici bir şekilde yaşamı devam ettirebilmek için gerekli gıda ürünlerinin tüketilmesidir.

Yeterli ve dengeli beslenme sadece bireylerin yaşamsal faaliyetleri için değil, tüm toplumun gelişmesi için temel koşuldur. Yeterli, dengeli beslenemeyen bir toplumun sağlıklı ve iş görebilir güçte yaşaması, ekonomik ve sosyal refahının artması mümkün değildir [1].

Beslenme için gerekli gıda ürünleri tarımsal üretim ile üretilmekte olup, insan beslenmesi ile tarım sektörü arasında direkt bir bağlantı vardır. Tarımın en önemli işlevi, insanlığın devamı için gerekli olan gıda ürünlerini ürettiği olmasıdır. Tarımın doğal koşullara bağlı olarak gerçekleşmesi, diğer sektörlerle nazaran risk ve belirsizliğin daha fazla olması zaman zaman yeterli gıdaya ulaşmada sıkıntılar yaşatabilmekte ve buda gıda güvencesi sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Gıda güvencesi, Dünya Gıda ve Tarım Teşkilatı tarafından, insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan gıdayı, zamanında ve yeterli miktarda bulup, satın alabilmeleri olarak ifade edilmektedir. Gıda güvencesini tamamen kaybeden toplumlar açlık sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Açlık, insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan yeterli miktarda gıdaya ulaşamamasıdır. Günümüzde gıda güvencesinin sağlanması ve açlığın önlenmesi için gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde birçok proje ve program yürütülmekle birlikte henüz soruna kalıcı bir çözüm getirilememiştir [2].

Bu çalışmada da, gıda güvencesi tanımlanıp, gıda güvencesi sorununun etkenleri belirtilmiş ve sorunun çözümüne yönelik önerilerin neler olabileceği tartışılmaya çalışılmıştır.

## 2. Materyal ve Metot

Çalışma, daha önce konu ile ilgili olarak yapılmış olan literatürler incelenerek ve çeşitli kurum ve kuruluşlara ait istatistiklerden yararlanılarak derleme niteliğinde hazırlanmıştır.

## 3. Bulgular

Gıda ürünlerinin tarımsal üretim ile elde ediliyor olması, tarımın ise doğal koşullara bağlılığı eski çağlardan günümüze kadar sağlıklı ve yeterli gıdaya ulaşmanın devamlı tehdit altında olduğunu göstermektedir. Dünya nüfusu hızla artış gösterip bugün 7 milyarı geçmiştir. Artan nüfusun ihtiyacı olan gıda maddelerine gerekli zamanda, yeterli miktarda ulaşmada sıkıntılar oluşmaya başlamış ve gıda güvencesi sorunu dünyanın gündemine oturmuştur. Birçok üründe kendi kendine yeterliliğe sahip, gıda güvencesi sorunu yaşamayan Türkiye’de ise özellikle son yıllarda yaşanan iklim değişikliği ile birlikte bu sorun tartışılır hale gelmiştir. İklim değişikliği, Türkiye’de tarımsal üretime kuraklık olarak etkisini göstermektedir. Kuraklık ile yaşanacak ürün kayıpları, gıda güvencesini birçok üründe tehlike altına alacak ve ülke nüfusunun gıdaya ulaşması güçleşecektir [3]. Şuan iklim değişikliği ve kuraklık etkisi yanı sıra birçok faktör gıda güvencesini etkilemektedir. Bu faktörlerin neler olduğu ve etkileri aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

- **Küresel İklim Değişikliği ve Kuraklık:** İklim değişikliği, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçevesi Sözleşmesi'nde (İDÇS), "Karşılaştırılabilir bir zaman periyodunda gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan yada dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan etkinlikleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik" biçiminde tanımlanmıştır [4]. Dünya da iklim değişikliğinin en büyük etkisi küresel ısınma olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel ısınma, atmosferde bulunan karbondioksit (CO<sub>2</sub>), metan (CH<sub>4</sub>), diazotmonoksit (N<sub>2</sub>O) ve diğer sera gazlarının konsantrasyonunun artması ile güneş ışınlarını hapsedmesi ve yeryüzü sıcaklığının artması şeklinde ortaya çıkmaktadır ve bu olaya sera etkisi denilmektedir. Küresel ısınma ile ortaya çıkan iklim değişikliği, en büyük etkisini kuraklık şeklinde göstermektedir. Şüphesiz ki küresel ısınmadan tüm sektörler etkilenmektedir. Fakat tarım sektörü üzerine etkilerinin daha fazla olduğu açıktır. Tarımsal üretim büyük oranda doğal koşullara bağlı gerçekleşmektedir. Dolayısıyla değişen iklim ve toprak özellikleri, tarımsal ürün verim ve kalitesinin de değişmesine sebep olmaktadır [3].

- **Tarımsal Üretim Kaynaklı Etmenler:** Verimli arazilerin amaç dışı kullanımı, diğer taraftan arazilerin çeşitli nedenlerle bölünüp küçük parçalara ayrılması ile tarımda verim düşmesi yaşanmaktadır. Aynı zamanda aşırı sulama, bilinçsiz kimyasal gübre ve ilaç kullanımı gibi etmenlerde tarımda ürün kaybını arttırmaktadır.

- **Kırsal Kente Göç:** Kırsal göç, kırsal alanlarda yaşayan insanların yeni yaşam alanlarına taşınması olup, bu hareket daha çok kırsal kente doğru olmaktadır. Türkiye'de kırsal kente göç, 1950'li yıllarda sanayi devrimi ile başlamış olup hala devam etmektedir. Kırsal alanda yaşayan nüfusun büyük bir bölümü tarımsal faaliyet ile geçimlerini sağlamaktadırlar. Artan nüfus ile tarımdan sağlanan gelirin yetersiz kalması, tarım arazilerinin çeşitli nedenlerle parçalanmasıyla tarım işletmelerinin düşük gelirli küçük işletmelere dönüşmesi, tarımsal üretimde yeni gelişmeler ile makine kullanımının artmasıyla iş gücüne olan talebin azalması gibi özellikle ekonomik kökenli nedenlerle kırsal kente göç gerçekleşmektedir. Yaşanan göç, tarımsal üretimde çalışacak genç işgücünün azalması, terk edilen arazilerin atıl şekilde kalması, tarımda üretim ve verimin düşmesi, kırsal yoksulluğun artması gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir [3].

- **Biyoyakıt Kullanımı:** Biyoyakıt; mısır, kolza, ayçiçeği, soya, aspir gibi bitkilerin yağ, nişasta ve selüloz gibi bileşenlerinin fermantasyon ve bir takım kimyasal reaksiyonlarla kısa zincirli metanol ve etanol gibi ürünlere dönüştürülmesi ile elde edilen ve motorlu araçlarda enerji kaynağı olarak kullanılabilen bir tür yakıt olarak kullanılmaktadır. Günümüzde biyoyakıt kullanımı küresel ısınma ile mücadele, petrol kaynak ve fiyatlarındaki istikrarsızlıklar gibi nedenlerle her geçen gün artmaktadır. Biyoyakıt, her ne kadar net karbon salımı sıfır olsa da atmosfere saldığı azot dioksit ve kükürt dioksit gazları nedeniyle gerçekte küresel ısınma ve asit yağmurlarına neden olabilmektedir. Diğer taraftan biyoyakıt üretim ve tüketimindeki hızlı artış gıda güvencesini olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü yakıt için kullanılan bitkilerin üretimine ayrılan tarım arazileri gıda üretiminden çekilmekte ve böylelikle gıda üretim miktar ve fiyatlarında istikrarsızlığa neden olmaktadır [2].

- **Eğitim ve İşgücü:** Kırsal nüfusun eğitim düzeyinin kentlere oranla daha düşük olduğu bilinen bir gerçektir. Kırsal nüfusun ise büyük bir kesimi tarımla uğraşmakta olup bu da tarımı oluşturan nüfusunda eğitim düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu ise tarımda nitelikli iş gücü sorununa sebep olmaktadır. Yeni gelişmelerden, teknolojilerden uzak bir şekilde gerçekleşen tarımsal üretim ise

verimin artmasını etkilemektedir. Bilinçsiz şekilde yetersiz üretim teknikleri ile gerçekleşen tarımsal faaliyet, üretimde miktar ve kalite kayıplarına sebep olmaktadır.

- **Girdi ve Ürün Fiyatları:** Türkiye’de mazot ve gübre gibi tarımsal girdi fiyatlarının çok hızlı değiştiği gözlemlenmektedir. Tarımsal ürünlerin çoğunun fiyatında ise üretici fiyat endekslerinin altında artışlar gerçekleşmektedir. Bu durumda doğrudan gelir desteğine dayalı tarımsal desteklerin telafi edici niteliği bulunmamasından dolayı, tarımsal üretim olumsuz etkilenmiş ve tarımsal faaliyetin karlılığı ciddi şekilde azalmıştır [5].

- **Yoksulluk ve Yüksek Gıda Fiyatları:** Son yıllarda temel tarım ürünlerinin büyük bir kısmında yüksek fiyat artışları görülmektedir. Dünyada yaşanan tarımsal fiyat artışları, Türkiye’ye de yansımış ve fiyat artışları dünya piyasalarıyla paralellik göstermiştir [6]. Artan gıda fiyatları tüketicilerin satın alma gücünü olumsuz yönde etkilemiş, gıdaya erişim güçleşerek yoksulluk artmıştır. Diğer taraftan küresel kriz ile birçok ülkede işsizlik sorunu ortaya çıkmıştır. Artan işsizlik ile tüketicilerin alım gücü düşmüş ve gıda harcamaları azalmıştır.

- **Tarım Politikaları:** Türkiye’de tarım sektörü planlı dönem öncesi ve planlı dönemin başlangıcından 1980 yılına kadar genellikle devlet eliyle korunmuş ve desteklenmiştir. 1980 sonrası uygulanan yapısal uyum programları ile birlikte devletin tarım ve gıda üzerindeki rolü küçülmüştür. Devletin tarım sektöründen desteğini büyük ölçüde çekmesi sonucunda tarım sektöründeki üreticiler ve özellikle aile emeğine dayalı küçük işletmeler olumsuz etkilenmişlerdir [7].

#### 4. Tartışma ve Sonuç

- Türkiye’de tarımsal üretimi destekleyici ve arttırıcı nitelikte olmayan tarım politikaları yeniden düzenlenmelidir.

- Üretim maliyetleri ile ürün fiyatları arasındaki dengesizlik giderilmelidir.

- Yayım çalışmaları arttırılıp geliştirilerek, üreticilerin kuraklık, sulama, kimyasal kullanımı gibi konularda bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

- Gıda güvencesinin sürdürülebilirliği karar mekanizmalarının temel amacı olup, hazırlanacak politikalar bu amaca uygun geliştirilmelidir.

- Kırsal nüfusun gelir seviyesini arttırıcı çalışmalar yapılarak, tarımsal üretim özendirilmeli ve böylelikle kırsal göç engellenmelidir.

- Yüksek gıda fiyatları ile alım gücü düşen tüketici korunmalı, gıda fiyatlarındaki hızlı artış engellenmelidir.

- Tüketiciler, yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenme konusunda bilinçlendirilmelidir.

- İşsizler ve yoksullar için beslenmeye yönelik sosyal politikalar geliştirilmelidir.

- Miras hukukunda düzenlemeler yapılarak arazi parçalanması engellenmelidir.

- Kırsal eğitim düzeyinin ve nitelikli iş gücünün arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

#### 5. Kaynaklar

- [1] Topuzoğlu, A., Hıdıroğlu, S., Ay, P., Önsüz, F., İkişık HTüketicilerin Gıda Ürünleri ile İlgili Bilgi Düzeyleri ve Sağlık Risklerine Karşı Tutumları. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni 6(4):253-258, .., 2007

- [2] Erbaş, M., Arslan, S., 2015. Açlığın Önlenmesi ve Gıda Güvencesinin Sağlanması. TMMOB Gıda Mühendisliği Dergisi 36:51-59, Ankara.
- [3] Yalçın, E, G., Kara, Ö, F., 2014. Küresel İklim Değişikliğinin Türkiye’de Tarımsal Üretime Etkileri ve Çözüm Önerileri. XI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 1:195-199, Samsun.
- [4] Türkeş, M., Sümer, U.M., Çetiner, G. 2000. Küresel iklim değişikliği ve olası etkileri. Çevre Bakanlığı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Semineri, 7-24, 13 Nisan, Ankara.
- [5] Kıymaz, T., Şahinöz, A., 2010. Dünya ve Türkiye-Gıda Güvencesi Durumu. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonomik Yaklaşım Dergisi 21(76):1-30, Ankara.
- [6] Eştürk, Ö., Ören, N, M., Alemdar, T., 2010. Küresel Ekonomik Krizin Türkiye’de Gıda Güvencesi Üzerine Etkileri. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 2:734-739, Şanlıurfa.
- [7] Eştürk, Ö., Ören, N, M., 2014. Türkiye’de Tarım Politikaları ve Gıda Güvencesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi 24(2):193-200, Van.